

PRE-ELECTION CAMPAIGN OF THE CONSTITUENT ASSEMBLY OF GEORGIA*

საქართველოს დამფუძნებელი კრების წინასაარჩევნო კამპანია**

OTAR JANELIDZE

Doctor of History, Professor of Gori State Teaching University

ORCID ID: 0000-0003-0132-4341

otar_janelidze@yahoo.com

+995 599 54 01 95

Abstract

The main task of the Constituent Assembly was to determine the state system of the First Republic of Georgia, develop and approve the main law of the country - the Constitution. The Regulations for Elections of the Constituent Assembly provided for the election of 130 deputies through general, equal, secret and direct elections on the basis of proportional representation. Citizens of both sexes of the Republic had the right to vote from the age of 20.

Elections were scheduled for February 14-16, 1919. The whole of Georgia was declared one constituency and the number of the electorate was determined - 876 910 voters. The Central Election Commission (chaired by the Social Democrat Alexander Lomtadze), city, uyezd, village and precinct election commissions have been created.

Fifteen parties, unions and groups were registered to participate in the elections, among which, in addition to Georgian political parties, there were also ethnic minority organizations living in Georgia. In total, the number of candidates on the lists of electoral subjects exceeded 550, including 26 women.

* The research was carried out within the framework of the Shota Rustaveli National Science Foundation of Georgia Grant Project „Constituent Assembly of Georgia: Experience of Georgian Parliamentarism”. Grant Code: FR-18-20157

* * კვლევა განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საგრანტო პროექტის „საქართველოს დამფუძნებელი კრება: ქართული პარლამენტარიზმის გამოცდილება” ფარგლებში. საგრანტო კოდი: FR-18-20157

The election campaign took place in a polarized but transparent environment. The fierce pre-election struggle of political forces is clearly reflected in their slogans and advertising materials (posters, banners, campaign documents, newspaper advertisements) and is covered in this article.

Despite the tense environment, citizens were free to express their political will and vote for the list of preferred candidates. The Social Democratic Party of Georgia won the elections with a convincing 84% of the vote, won 109 seats and took over the country's political helm. The remaining 21 seats were shared by National Democrats, Federalists and Socialist Revolutionaries.

Due to the fact that, for various reasons, the elections could not be held on the entire territory of the republic, it became necessary to call additional elections. The first by-elections were held in August 1919, the second in May 1920. The by-elections did not greatly change the balance of power in the Constituent Assembly, which ultimately turned out to be as follows: 102 seats remained for the Georgian Social Democratic Party, 9 for the Georgian Social-Federalist Party, 8 for the Georgian National Democratic Party, 6 for the Party Socialist-Revolutionaries of Georgia, 3 - Dashnaktsutyun and 2 places - National Party of Georgia.

During the pre-election process and on election day, some inconsistencies and violations were identified, including several cases of violence by the authorities and the use of administrative resources.

Keywords: Georgia, Democratic Republic, Constituent Assembly, Political Party, Electorate, Elections.

ოთარ ჯანელიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი,

გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ORCID ID: 0000-0003-0132-4341

otar_janelidze@yahoo.com

+995 599 54 01 95

აბსტრაქტი

დამფუძნებელ კრებას საქართველოს პირველი რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი წეს-წყობილების განსაზღვრა, ქვეყნის ძირითადი კანონის -

კონსტიტუციის შემუშავება და დამტკიცება ევალეზოდა. დამფუძნებელი კრების დებულებით განსაზღვრული იყო 130 დეპუტატის არჩევა საყოველთაო, თანასწორი, ფარული და პირდაპირი არჩევნების გზით, პროპორციული სისტემის საფუძველზე. საარჩევნო ხმის უფლება რესპუბლიკის ორივე სქესის მოქალაქეებს გააჩნდათ 20 წლის ასაკიდან.

არჩევნები 1919 წლის 14-16 თებერვლისათვის დაინიშნა. მთელი საქართველო ერთ საარჩევნო ოლქად გამოცხადდა და დადგინდა ელექტორატის რიცხვი - 876 910 ამომრჩეველი. ჩამოყალიბდა ცენტრალური საარჩევნო კომისია (თავმჯდომარე სოციალ-დემოკრატი ალექსანდრე ლომთათიძე), საქალაქო, სამაზრო, სოფლის საზოგადოებებისა და წვრილი სასოფლო (საუბნო) საარჩევნო კომისიები.

არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად დარეგისტრირდა 15 პარტია, კავშირი და ჯგუფი, რომელთა შორის ქართული პოლიტიკური პარტიების გარდა, იყვნენ საქართველოში მცხოვრები ეთნიკურ უმცირესობათა ორგანიზაციებიც. საარჩევნო სუბიექტების სიებში კანდიდატთა რაოდენობა ჯამში 550-ს აღემატებოდა, მათ შორის დასახელებული იყო 26 ქალიც.

წინასაარჩევნო კამპანია პოლარიზებულ გარემოში, მაგრამ გამჭვირვალედ წარიმართა. პოლიტიკური ძალების მძაფრი საარჩევნო ჭიდილი მკაფიოდაა ასახული მათ ლოზუნგებსა და სარეკლამო მასალებში (პლაკატები, ტრანსფარანტები, სააგიტაციო ფურცლები, საგაზეთო განცხადებები) და გაშუქებულია წინამდებარე სტატიაში.

დამაბული ფონის მიუხედავად, მოქალაქეებს თავისუფლად შეეძლოთ გამოეხატათ პოლიტიკური ნება და ხმა მიეცათ სასურველი საკანდიდატო სიისათვის. არჩევნებში დამაჯერებლად გაიმარჯვა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ, რომელმაც ხმების 84 %-მდე დააგროვა, 109 მანდატი მიიღო და ქვეყნის პოლიტიკურ საჭეს დაეუფლა. დანარჩენი 21 ადგილი ეროვნულ-დემოკრატებმა, ფედერალისტებმა სოციალისტ-რევოლუციონერებმა გაინაწილეს.

იმის გამო, რომ არჩევნები რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე ვერ მოეწყო, საჭირო გახდა დამატებითი არჩევნების დაინიშნა. პირველი დამატებითი არჩევნები 1919 წლის აგვისტოში, ხოლო მეორე - 1920 წლის მაისში ჩატარდა. დამატებით არჩევნებს დამფუძნებელი კრების ძალთა ბალანსი დიდად არ შეუცვლია, რომელიც, საბოლოოდ, ასე ჩამოყალიბდა: 102 მანდატი დარჩა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას, 9 - საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიას, 8 - საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას, 6 - საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიას, 3 - დაშნაკციტიუნსა და 2 მანდატი - საქართველოს ეროვნულ პარტიას.

წინასაარჩევნო პროცესში და არჩევნების დღეს გამოიკვეთა ზოგიერთი შეუსაბამობა და დარღვევა, მათ შორის, ხელისუფლების მხრიდან ძალადობისა და ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენების რამდენიმე ფაქტი.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, დემოკრატიული რესპუბლიკა, დამფუძნებელი კრება, პოლიტიკური პარტია, ელექტორატი, არჩევნები.

შესავალი

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიაში თვალსაჩინო ადგილი უკავია მის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს - დამფუძნებელ კრებას. მან თავისი ნაყოფიერი და შინაარსიანი საქმიანობით შექმნა საყურადღებო გამოცდილება, რომელიც აქამდე ინარჩუნებს არა მხოლოდ შემეცნებით ღირებულებას, არამედ პრაქტიკულ დანიშნულებასაც.

დამფუძნებელი კრების მრავალპარტიული არჩევნები, რომელიც 1919 წლის თებერვალში გაიმართა, თავისი საყოველთაოობით, გამჭვირვალობით, ქალთა თუ ეროვნულ უმცირესობათა მონაწილეობით ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი იყო, რომელმაც საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა მისი თანადროული დემოკრატიული ქვეყნების რიგებში ჩააყენა. თავისუფალი საქართველოს ისტორიაში ჩატარებულ ამ პირველ საერთო-სახალხო არჩევნების აქტუალიზება საგულისხმო ისტორიოგრაფიული პრობლემაა. მისი მიუკერძოებელი შესწავლა, გაშუქება და დაგროვილი გამოცდილების გააზრება სასიკეთოდ აისახება თანამედროვე საარჩევნო პროცესზე, რომელიც დღესაც სერიოზულ გამოწვევად რჩება.

კვლევა ძირითადად დაფუძნებულია საარქივო მასალასა და პერიოდული პრესის (გაზეთები: „ერთობა“, „საქართველო“, „სახალხო საქმე“, „შრომა“, „ჩვენი ქვეყანა“) მონაცემებზე, გამოყენებულია მემუარული ლიტერატურა და პრობლემის ირგვლივ არსებული სამეცნიერო პუბლიკაციები.

მეთოდი

სტატია საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში 1919 წელს ჩატარებული დამფუძნებელი კრების წინასაარჩევნო პროცესის შესწავლას ეძღვნება. პირველწყაროთა ანალიზის გზით, გაშუქებულია პოლიტიკური ორგანიზაციების საარჩევნო კამპანია და არჩევნებში მონაწილეობა, ნაჩვენებია არჩევნების ფართო დემოკრატიული ხასიათი და გამოვლენილია ხარვეზები, მათ შორის, კანონის დარღვევის შემთხვევები.

კვლევის მეთოდოლოგია პრობლემის სპეციფიკით არის განსაზღვრული. გამოყენებულია ისტორიზმის, რეტროსპექტული და შინაარსობლივი ანალიზის მეთოდები. ემპირიული მასალა გააზრებულია კრიტიკულად და საკითხი შესწავლილია სხვადასხვა პერსპექტივიდან.

შედეგები

1. საქართველოს დამფუძნებელი კრების საარჩევნო პროცესის შესწავლამ და ანალიზმა ცხადყო, რომ არჩევნებს ფართო დემოკრატიული ხასიათი ჰქონდა: სრულად იყო დაცული პრესისა და გამოხატვის თავისუფლება, უზრუნველყოფილი იყო არჩევნების თანასწორობა და პოლიტიკური პარტიების თანაბარი კონკურენცია. საარჩევნო სუბიექტებს წინასაარჩევნო კამპანიის თავისუფლად წარმოების შესაძლებლობა, ხოლო ელექტორატს ინფორმირებული არჩევანის საშუალება გააჩნდა;
2. დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილეობა მიიღეს საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების ისეთმა საარჩევნო სუბიექტებმა, როგორებიც იყვნენ: აზერბაიჯანელ მაჰმადიანთა (1. მუსულმანთა ეროვნული საბჭო, 2. ბორჩალოს მაზრაში მცხოვრებ მუსულმანთა ჯგუფი), სომეხთა (დაშნაკცუთიუნი), ბერძენთა (საქართველოს ელინთა დემოკრატიული ჯგუფი) და ნაწილობრივ რუსთა (რსდმპ) ინტერესების გამომხატველი პოლიტიკური ორგანიზაციები. ბორჩალოს მაზრაში მცხოვრებ მუსულმანთა ჯგუფი რეგიონული ტიპის ორგანიზაცია იყო. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს თანამედროვე კანონმდებლობით, რეგიონული ან ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით პოლიტიკური პარტიების არათუ არჩევნებში მონაწილეობა, შექმნაც კი დაუშვებელია;
3. საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილეობის უფლება არ შეუზღუდავთ ბოლშევიკებისთვისაც, მაგრამ ისინი არ ცნობდნენ ქართულ სუვერენულ სახელმწიფოს, ეწეოდნენ მის ძირგამომთხრელ საქმიანობას და არჩევნებსაც ბოიკოტი გამოუცხადეს;
4. საქართველოს დამფუძნებელი კრების საარჩევნო პროცესი იყო გამჭვირვალე, ადმინისტრირება - ეფექტური, მაგრამ კენჭისყრისას მაინც გამოვლინდა პროცედურული ხასიათის ზოგიერთი დარღვევა და შეუსაბამობა;
5. არჩევნებმა მოსახლეობის დიდი დაინტერესება გამოიწვია, კენჭისყრაში მონაწილეობა ელექტორატის დაახლოებით 60-მა პროცენტმა მიიღო. ახლად შექმნილ სახელმწიფოში, რომელიც დემოკრატიული აღმშენებლობის გზას ადგა, არჩევნებში საზოგადოების ასეთი ჩართულობა მათი სამოქალაქო თვითშეგნების, პასუხისმგებლობისა და პოლიტიკური კულტურის მაჩვენებელია.

მსჯელობა

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მესვეურები ახლად შექმნილი ქართული სახელმწიფოს მშენებლობას მხოლოდ დემოკრატიულ საფუძველზე გაიაზრებდნენ. სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერებს მიაჩნდათ, რომ „ერთადერთ დასწესებულებად, რომელსაც შეეძლება საქართველოს დემოკრატიის ბატონ-პატრონათ გამოაცხადოს თავი“, დამფუძნებელი კრებაა. ამ თვალსაზრისს არსებითად მოწინააღმდეგე არც ჰყოლია. დემოკრატიულ პრინციპებს, მათ შორის სახელმწიფოს მოწყობა-განვითარების სფეროში, ეთანხმებოდა და მხარს უჭერდა იმჟამინდელი ქართული პოლიტიკური სპექტრის აბსოლუტური უმრავლესობა. არავის გაუხდია სადავოდ, რომ სახელმწიფოს დემოკრატიულობის განმსაზღვრელი ერთი უმთავრესი პირობა მისი ხელისუფლების არჩევითობაა. ამიტომ დღის წესრიგში იმთავითვე დადგა უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს ფორმირება დემოკრატიული არჩევნების გზით, ანუ, საერთო-სახალხო ნებით, უნდა შექმნილიყო ისეთი წარმომადგენლობითი საკრებულო, რომელსაც შეეძლებოდა სრულად გამოეხატა ქვეყნის არა მხოლოდ სატიტულო ერის - ქართველობის, არამედ საქართველოს მთელი მოსახლეობის პოლიტიკური მისწრაფება და სასიცოცხლო ინტერესები.

ცნობილია, რომ საქართველოს ეროვნულ საბჭო, რომელიც სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ ახალი წევრებით, მათ შორის, ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებითაც შეივსო და პარლამენტად გარდაიქმნა, ქვეყნის ყველა გავლენიან პოლიტიკურ ძალას აერთიანებდა, - ე. ი. ასახავდა საქართველოს ძირითად პოლიტიკურ სპექტრს და შემადგენლობითაც პოლიეთნიკური იყო. ამასთან, ეროვნულ საბჭოს (პარლამენტს) მმართველობის სადავეებშიც დიდი მოცილე არ ჰყოლია, თუმცა საქართველოში მუშათა და გლეხთა დეპუტატების რევოლუციური საბჭოების არსებობა, რომლებიც ფაქტობრივად ფლობდნენ ძალაუფლებას და ხელისუფლების ერთგვარ ალტერნატივას წარმოადგენდნენ, ზოგიერთ მკვლევარს აფიქრებინებს, რომ პოლიტიკური რეჟიმი ორპოლუსიანი იყო და ქვეყანაში „პოლიტიკურ ბიპოლარიზმი“ ყალიბდებოდა (ჯოჯუა, 2010-2013: 453, 456). ასეთი მდგომარეობა დიდხანს არ გაგრძელებულა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმოშობიდან მალევე, როგორც ნოე ჟორდანიას წერს: „რევოლუციონურმა ორგანიზაციებმა გამოსთქვეს სურვილი სახელმწიფოებრივი ფუნქციები გადასცენ მთავრობას“ (ერთობა, 1918: 26 ივნისი. საგულისხმოა ისიც, რომ მუშათა და გლეხთა საბჭოებს მთლიანად ჩამოერთვათ ადგილობრივი მმართველობის ფუნქცია, რომელიც სამაზრო ერობებისა და საქალაქო სათათბიროების ხელში გადავიდა).

ამგვარი რეალობის მიუხედავად, დემოკრატიული რესპუბლიკის „დამფუძნებელი მამები“ გრძნობდნენ, რომ საქართველოს პარლამენტს,

დემოკრატიული თვალსაზრისით, ლეგიტიმაცია აკლდა, რადგან იგი ეროვნულ ყრილობაზე იყო დაკომპლექტებული¹ და არ ყოფილა ჩამოყალიბებული საერთო-სახალხო არჩევნების საფუძველზე. ახალ, სრული ლეგიტიმაციის მქონე არჩევით წარმომადგენლობით ინსტიტუციად მიჩნეულ იქნა დამფუძნებელი კრება.

დამფუძნებელი კრება წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ფორმაა. ამ სახელწოდების სახელისუფლებო ორგანო პირველად საფრანგეთის 1789 წლის რევოლუციის პერიოდში წარმოიშვა გენერალური შტატების ჯერ ეროვნულ ასამბლეად, ხოლო შემდეგ დამფუძნებელ კრებად გარდაქმნის შედეგად. კიდევ ერთი დამფუძნებელი კრება იმავე საფრანგეთში 1848-1849 წლების რევოლუციას უკავშირდება, 1871 წელს, საფრანგეთ-პრუსიის ომის მიმდინარეობისას, კი შეიქმნა საფრანგეთის ეროვნული კრება. ყველა ამ ორგანოს დამფუძნებელი ხასიათი ჰქონდა და მათი მთავარი ამოცანაა კონსტიტუციის შემუშავება იყო.

რუსეთის იმპერიაში დამფუძნებელი კრების იდეამ აქტუალობა 1905-1907 წლების პირველი სახალხო რევოლუციის წლებში შეიძინა. კრების იდეა კიდევ უფრო პოპულარული გახდა და პრაქტიკულადაც მომწიფდა განსახორციელებლად თვითმპყრობელობის დამხობის შემდგომ. 1917 წლის შემოდგომაზე ჩატარდა არჩევნებიც, მაგრამ ძალაუფლებას დაუფლებულმა ბოლშევიკებმა რუსეთში არ დაუშვეს დამფუძნებელი კრების მუშაობა და იგი შეკრებისთანავე გარეკეს.

რაც შეეხება საკუთრივ საქართველოს, აქ ჯერ კიდევ 1917 წლის ნოემბერში გამართულ ეროვნულ ყრილობაზე ოფიციალურად გამოქვამდა, რომ განზრახული იყო, მოეწიათ საქართველოს დამფუძნებელი კრება. თავის რეზოლუციაში პოლიტიკური მომენტის შესახებ ყრილობამ მიუთითა: „საქართველოს დამფუძნებელი კრების მოწვევის ზრუნვა ევალება საქართველოს ეროვნულ საბჭოს“ (საქართველო, 1917: 24 ნოემბერი). კრების ჩამოყალიბებას ითვალისწინებდა ასევე 1918 წლის 26 მაისს მიღებული საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი, რომლის მეშვიდე მუხლში აღინიშნულია: „დამფუძნებელი კრების შეკრებამდე მთელის საქართველოს მართვა-გამგეობის საქმეს უძღვება ეროვნული საბჭო“.

დამფუძნებელ კრებას ახლად აღდგენილი ქართული სახელმწიფოს იერ-სახის განსაზღვრა, სახელმწიფოებრივი წეს-წყობილების სამართლებრივ საფუძველზე დამკვიდრება, ქვეყნის უმთავრესი კანონის - კონსტიტუციის შემუშავება და დამტკიცება ევალებოდა. კრება განახლებული საქართველოს პოლიტიკური მესაძირკვლე უნდა გამხდარიყო. დამფუძნებელი კრების მეშვეობით მოსახლეობას შესაძლებლობა ეძლეოდა, გამოეთქვა აზრი, გამართლებული იყო თუ არა პოლიტიკური პარტიების გადაწყვეტილება, დაემტკიცებინა ან საერთოდ უარეყო

¹ დამატებითი წევრები ეროვნულ საბჭოში კოოპტაციის წესით შეიყვანეს.

საქართველოს დამოუკიდებლობა. „ჩვენ მივდივართ ხალხთან და გვინდა მან სთქვას, სწორი იყო ჩვენი ნაბიჯი თუ შემცდარი, ...მან დააფუძნოს ის, რაც ჩვენ გამოვაცხადეთ, ესე იგი მისცეს საფუძველი და სიმტკიცე, დასცეს დასტური იმ აქტს დამოუკიდებლობისა, რომელიც 26 მაისს ...იქნა გამოქვეყნებული,“ - წერდა გაზეთი „ერთობა“ (ერთობა, 1919: 22 იანვარი).

სამზადისი უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებისათვის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნისთანავე დაიწყო. შემუშავდა დამფუძნებელი კრების დებულება, რომელსაც თითქმის ნახევარი წელი დასჭირდა. დებულება 119 მუხლად დაყოფილი 10 თავისაგან შედგებოდა. განხილვაში ენერგიულ მონაწილეობას იღებდნენ როგორც სახელისუფლო, ისე ოპოზიციური პარტიების საპარლამენტო ფრაქციები.

ყოველ მუხლზე გულდასმით და საფუძვლიანად მსჯელობდნენ. ცხარე პაექრობა გაიმართა კრების წევრთა რაოდენობის განსაზღვრის, საარჩევნო კომისიების დაკომპლექტების, ამომრჩეველთა ასაკის დადგენის, ჯარისკაცების, პოლიციისა თუ ადმინისტრაციის მოხელეთათვის ხმის უფლების მიცემა-არმიცემის შესახებ და სხვ.

საბოლოოდ შეთანხმდნენ, რომ საყოველთაო, თანასწორი, ფარული და პირდაპირი არჩევნები პროპორციული სისტემით გაიმართებოდა. დამფუძნებელ კრებაში აირჩევდნენ 130 დეპუტატს, ხოლო საარჩევნო ხმის უფლებით ისარგებლებდნენ რესპუბლიკის ორივე სქესის მოქალაქენი, რომელთაც არჩევნების დღისათვის შეუსრულდათ 20 წელი.

1918 წლის 22 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა დამფუძნებელი კრების დებულება. დებულება ნამდვილად პროგრესული დოკუმენტი იყო, რომლის განხილვა და მიღებაც ქართული პოლიტიკური სპექტრის პოლიტიკური კულტურის მაღალ დონეს ცხადყოფდა. მკვლევარ სტივენ ჯონსის სიტყვით, 1918 წლის ნოემბრის საარჩევნო კანონი ყველაზე დემოკრატიული იყო მსოფლიოში (ჯონსი, 2019: 45).

დაამტკიცდა დამფუძნებელი კრების ხარჯთაღრიცხვა (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 60). მთავრობას კრების არჩევნების ჩასატარებლად 4 მილიონი მანეთის გამოყოფა დაევა (საქართველოს რესპუბლიკა, 1919: 15 იანვარი).

დამფუძნებელი კრების არჩევნები 1919 წლის 14-16 თებერვლისათვის დაინიშნა. შეიქმნა ცენტრალური საარჩევნო კომისია სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლომთათიძის თავმჯდომარეობით. თავმჯდომარის ამხანაგი (მოადგილე) იყო

სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის წევრი თედო ლლონტი, ხაზინადარი - ეროვნულ-დემოკრატი გიორგი გვაზავა. კომისიაში სულ 21 კაცი შედიოდა.*

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში დანარჩენებზე მეტი - 7 წევრი ჰყავდა წარგზავნილი. სხვა საპარლამენტო პარტიები - სოციალისტ-ფედერალისტები, ეროვნულ-დემოკრატები და სოციალისტ-რევოლუციონერები - ორ-ორი კაცით, ხოლო არჩევნებში მონაწილე უფრო მცირერიცხოვანი პოლიტიკური სუბიექტები კომისიაში თითო-თითო წევრით იყვნენ წარმოდგენილნი.

სამაზრო საარჩევნო კომისიების შედგენა ერობათა გამგეობებს ევალებოდა. იმ ადგილებში, სადაც ერობა ჯერ კიდევ არ იყო შემოღებული, კომისიის ფორმირება სამაზრო ქალაქის თვითმმართველობის გამგეობას უნდა უზრუნველყო, მაზრაში მოქმედი პოლიტიკურ პარტიების წარმომადგენელთაგან ძალთა განწყობილების შესაბამისად (საქართველოს პარლამენტი, 1918: 12-13). თბილისის საქალაქო საარჩევნო კომისიაში 9 წევრი შედიოდა, ქუთაისისა და ფოთის 7-7, ხოლო დანარჩენი ქალაქებისა 5-5 წევრისაგან შედგებოდა (ცინაძე, 2013-2014: 223).

სოფლის საზოგადოების კომისიებს, რომლებიც 7-7 წევრს აერთიანებდნენ, არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენელთაგან სათანადო მაზრის საარჩევნო კომისია აკომპლექტებდა.

საარჩევნო დებულების თანახმად, მთელი საქართველო ერთ საარჩევნო ოლქად გამოცხადდა, ხოლო არჩევნებზე ხმის მისაცემად რესპუბლიკის ტერიტორია საარჩევნო უბნებად დაიყო. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის გარდა, ჩამოყალიბდა საქალაქო, სამაზრო, სოფლის საზოგადოებებისა და წვრილი სასოფლო (საუბნო) საარჩევნო კომისიები. განისაზღვრა ელექტორატის რიცხვი - 876 910 ამომრჩეველი, რომელიც მიახლოებითი გამოთვლით, საქართველოს მთელი მოსახლეობის 45 %-ს შეადგენდა (ხსენებულ რაოდენობაში გათვალისწინებული არ ყოფილა ზოგიერთი იმ კუთხის მონაცემი, რომლებშიც კენჭისყრა ამ თუ იმ გარემოების გამო ვერ იმართებოდა). დაზუსტდა ამომრჩეველთა სიები. მოეწყო საარჩევნო უბნები: თბილისში - 50, ქუთაისში 12 და ა.შ. #1 საარჩევნო უბანი განთავსებული იყო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შენობაში.

ხმის მიცემა საარჩევნო ბარათებით წარმოებდა, რომლებიც გარეგნულად ერთნაირი უნდა ყოფილიყო და იდებოდა ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ ბეჭედდასმულ გაუმჭვირვალე კონვერტში. თითოეულ საარჩევნო სუბიექტს

* დამფუძნებელი კრების არჩევნების დებულების პროექტით გათვალისწინებული იყო 15 წევრიანი ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შექმნა. ესერთა ფრაქციის წინადადებით, წევრთა რიცხვი 21-მდე გაზარდეს (საქართველოს პარლამენტი, 1918: 12).

განსხვავებული ფერის ბიულეტენები ჰქონდა,* რასაც არჩევნებისას მათი დათვლა უნდა გაეადვილებინა. მაგალითად, სოციალ-დემოკრატებმა წითელი ფერის ბიულეტენები დაბეჭდეს, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის საარჩევნო ბიულეტენი ყავისფერი იყო (ჩენი ქვეყანა, 1919: თებერვალი).

ხელისუფლებამ გარკვეული ღონისძიებები განახორციელა, რათა არჩევნები, დღევანდელი ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, კონკურენტულ გარემოში ჩატარებულყო. საარჩევნო პროცესის თანასწორ, სამართლიან, გამჭვირვალე და თავისუფალ ვითარებაში წარმართვის უზრუნველსაყოფად შინაგან საქმეთა სამინისტრომ სპეციალური ცირკულარით აკრძალა არჩევნებში ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენება (საქართველო, 1919: 20 თებერვალი). პოლიციას მითითება მიეცა, არ გასცდენოდა კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებს და დაეცვა პოლიტიკური ნეიტრალობის პრინციპი. საარჩევნო ადმინისტრაციას კანონმდებლობის დარღვევის პრევენცია და გამოვლენილ დარღვევებზე ოპერატიული რეაგირება დაევალა და სხვ.

ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად დაუშვა 15 პარტია, კავშირი და ჯგუფი. არც ერთი მათგანი სხვასთან საარჩევნო ბლოკად არ გაერთიანებულა. თითოეულმა კანდიდატმა საკუთარი სია წარადგინა და ძალა დამოუკიდებლად მოსინჯა.

საარჩევნო პოლიტიკური სუბიექტები რეგისტრაციაში შემდეგი თანმიმდევრობით გატარდნენ: #1. საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია; #2. საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია; #3. სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია; #4. დაშნაკცუთიუნი, #5. საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტია; #6. მუსულმანთა ეროვნული საბჭო; #7. საქართველოს რადიკალ-დემოკრატიული გლეხთა პარტია; #8. საქართველოს ეროვნული პარტია; #9. მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტ მამზრალთა პარტია; #10. შოთა რუსთაველის ჯგუფი; #11. დამოუკიდებელი (უპარტიო) კავშირი; #12. ბორჩალოს მაზრაში მცხოვრებ მუსულმანთა ჯგუფი; #13. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია (რსდმპ); #14. ესთეტიური ლიგა პატრიოტებისა და #15. საქართველოს ელინთა დემოკრატიული ჯგუფი (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 118, ფურც. 68-90).

ეს ჩამონათვალი საყურადღებოა ეთნიკური თვალსაზრისითაც. აქ ქართული პოლიტიკური პარტიების გარდა წარმოდგენილი არიან საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების - აზერბაიჯანელ მაჰმადიანთა ორი (მუსულმანთა ეროვნული საბჭო, ბორჩალოს მაზრაში მცხოვრებ მუსულმანთა ჯგუფი), სომეხთა

* საკანდიდატო სიის შემცველი ბიულეტენები ეროვნული უმცირესობების ენებზეც იყო დაბეჭდილი.

(დაშნაკცუთიუნი), ბერძენთა (საქართველოს ელინთა დემოკრატიული ჯგუფი) და ნაწილობრივ რუსთა (რსდმპ) ინტერესების გამომხატველი ორგანიზაციებიც. დასახელებულთაგან ბორჩალოს მაზრაში მცხოვრებ მუსულმანთა ჯგუფი რეგიონული ტიპის ორგანიზაცია იყო. აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე კანონმდებლობით, რეგიონული ან ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით პოლიტიკური პარტიების არათუ არჩევნებში მონაწილეობა, შექმნაც კი დაუშვებელია (საქართველოს ორგანული კანონი).

დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილე საარჩევნო სუბიექტთა ასეთი მრავალფეროვნება მკაფიოდ ცხადყოფს, რომ ახლად შექმნილ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, როგორც ეროვნულ საკითხს, ისე არჩევნებს ლიბერალურ-დემოკრატიული პრინციპებით უდგებოდნენ, სატიტულო ერის გვერდით ფართო უფლებებით იყვნენ აღჭურვილნი „ნატები ერებიც“ (ასე მოიხსენიებდნენ ეთნიკურ უმცირესობებს 1918-1921 წლების საქართველოში). ნოე ჟორდანიას სიტყვებით: საქართველოში ყველა ერის იმტერესებს თანასწორად ვიცავდით. „ჩვენთვის არ არსებობდა ელინი და ბარბაროსი, ყველას ელინებად ვრაცხდით“ (ჟორდანიას, 1990: 104).

მაშინ ჯერ კიდევ არ არსებობდა კანონმდებლობა პოლიტიკური ორგანიზაციების შესახებ, რომელიც სამართლებრივად განსაზღვრავს პარტიათა ქონების წყაროებს და მათ შორის კანონით დადგენილ შემთხვევებში – სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი თანხების ოდენობას. პარტიებს დიდი ფინანსური შესაძლებლობანი არ ჰქონიათ. პოლიტიკურ პარტიების საქმიანობის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსების წესი შემოდებული არ ყოფილა. ზოგიერთ პოლიტიკურ ორგანიზაციაში არც საწევრო შენატანების პრაქტიკა არსებულა, მოკრძალებული იყო შემოწირულობანი, ასევე, პარტიის სიმბოლიკის გავრცელებით, საჯარო ლექციების, საგამომცემლო თუ სხვა საქმიანობიდან შემოსული თანხები.

კანდიდატთა სიაში ყველაზე მეტი - 130 წევრი ჰყავდა დასახელებული სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას, ყველაზე ცოტა, - მხოლოდ ერთი კაცით იყო წარმოდგენილი შოთა რუსთაველის ჯგუფი პარტია. დამფუძნებელი კრების წევრობის მსურველთა საერთო რაოდენობა 550-ს აღემატებოდა. რამდენიმე საარჩევნო სუბიექტის საკანდიდატო სიაში ქალებიც იყვნენ შეყვანილი. მათი რიცხვი 26-ს შეადგენდა (პირველი საყოველთაო, 2017: 31), კერძოდ:

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია: 1. ტერ-პარსეგოვა-მახვილადისა ელეონორა მიხეილის ასული; 2. ტოროშელიძე მინადორა ეფრემის

* ამ გარემოებას საგანგებოდ უსვამს ხაზს თანამედროვე ამერიკელი ისტორიკოსი პიტერ სკინერიც (Skinner, 2014: 461).

ასული; 3. შარაშიძე ქრისტინე გიგოს ასული; 4. ბოლქვაძე ელისაბედ (ლიზა) იოსების ასული; 5. სოლოლაშვილი ანა ილიას ასული; 6. ბერიანიძე მარიამ ლეონტის ასული.

საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია: 1. ჩხეიძე მარიამ ილიას ასული; 2. მაჩაბელი-ანდრონიკაშვილისა ნინო გრიგოლის ასული; 3. სანიკიძე-ვალაბუევისა ოლა იესეს ასული; 4. ზარიძე სოფიო გაბრიელის ასული; 5. ნადირაძე ნინო თეოფანეს ასული.

სომეხთა სარევოლუციო პარტია დაშნაკცუთიუნი: 1. თადეოსიანი დარია გრიგორის ასული; 2. ამირბეგიანი სირანუშ ბეგლარის ასული.

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტია: 1. ნაკაშიძე ნინო იოსების ასული; 2. გველესიანი მელანია ონისიმეს ასული; 3. სანიკიძისა ალექსანდრა ვასილის ასული; 4. ფალავანდიშვილი თამარ ალექსანდრეს ასული; 5. იმნაძისა ელენე ვასილის ასული; 6. მაჭავარიანი თამარ პეტრეს ასული; 7. ბახტაძე აგრაფინა ლაზარეს ასული; 8. ჩხენკელისა ლიუბა კონსტანტინეს ასული; 9. იურკევიჩი ანა ვიქტორის ასული.

საქართველოს რადიკალ-დემოკრატიული გლეხთა პარტია: 1. შალამბერიძისა ნადეჟდა ევგენის ასული.

მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტ მამულთა პარტია: 1. დგებუაძე ნინო ფარნაოზის ასული; 2. ქავთარაძე შუმანიკ ფარნაოზის ასული; 3. ჩიკვაძე ნადეჟდა მიხეილის ასული.

საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები იმდენად დემოკრატიული იყო, რომ მასში მონაწილეობის უფლება არ შეუზღუდავთ ბოლშევიკებისთვისაც, რომლებიც არ ცნობდნენ ქართულ სუვერენულ სახელმწიფოს და გამალებით მის დამხობას ესწრაფოდნენ. ბოლშევიკებს ოპოზიცია არ ეთქმოდათ. ისინი ქვეყნის დანარჩენი პოლიტიკური ძალებისაგან განსხვავებით, საქართველოს დამოუკიდებლობის აშკარა, დაუფარავი მტრობითა და ძირგამომთხრელი სამიანობით გამოირჩეოდნენ.

საქართველოს ბოლშევიკებს დამფუძნებელი კრების არჩევნის მომენტისათვის თავიანთი დამოუკიდებელი პარტია არ გააჩნდათ, მაგრამ ჰქონდათ რამდენიმე საოლქო და საქალაქო ორგანიზაცია, რომლებიც გაერთიანებული იყვნენ რუსეთის კომუნისტურ პარტიაში (ბოლშევიკებისა). ორგანიზაციულ მხარეს ბოლშევიკებისათვის არ შეუშლია ხელი, მონაწილეობა მიეღოთ არჩევნებში. მათ ამაზე უარი პრინციპული მოსაზრებით განაცხადეს, გადაჭრით დაუპირისპირდნენ საქართველოს დამფუძნებელ კრებას და, კრემლის მითითებათა შესაბამისად, ბოიკოტის ტაქტიკას მიმართეს.

რკპ(ბ) კავკასიის სამხარეო კომიტეტმა, რომელშიც წამყვან როლს ქართველი ბოლშევიკები ასრულებდნენ, 1919 წლის თებერვალში, არჩევნების ჩასაშლელად ფართო მასების მიზიდვის მიზნით, ასეთი მოწოდება გაავრცელა: „მენშევიკები და ყველა რჯულის ნაციონალისტები აპირებენ კვლავ მოატყუონ ხალხი, იწვევენ რა დამფუძნებელ კრებას საყოველთაო არჩევნების გზით. ...ჩვენი პარტია, მუშების, ღარიბი გლეხობის, ჯარისკაცებისა და ყველა პატიოსან მშრომელთა პარტია გამოდის წინააღმდეგ ასეთი კრებისა და იმგვარი არჩევნებისა, რომლის შემწეობით მენშევიკებს, ყველა კაციჭამია ნაციონალისტებსა და გაქსუებულთა პარტიას განზრახული აქვთ კვლავ მოატყუონ ხალხი. ისინი აპირებენ სამუდამოდ მოსწყვიტონ ჩვენი ქვეყანა რევოლუციურ რუსეთის მუშებს, გლეხებსა და წითელარმიელებს, სურთ გადააქციონ იგი გაზულუქებულ ქართველთა მამულად. ამიტომაც ჩვენი პარტია არ იღებს არავითარ მონაწილეობას ამგვარ არჩევნებში. უცხადებს ბოიკოტს ნაციონალურ დამფუძნებელ კრებას და მოუწოდებს ყველას არ მიიღონ მონაწილეობა მენშევიკებისა და სხვა ნაციონალისტების მატყუარა საქმეებში. ...გაუმარჯოს ბოიკოტს!“ (Борьба за победу, 1958: 379-380).

ბოლშევიკების ბოიკოტის ტაქტიკამ შედეგი ვერ გამოიღო. სხვა პოლიტიკური ორგანიზაციები აქტიურად შეუდგნენ საარჩევნო სამზადისს. იანვრის მეორე ნახევარში თავთავიანთ პარტიულ პერიოდიკაში სოციალ-დემოკრატიებმა, სოციალისტ-რევოლუციონერთა, სოციალისტ-ფედერალისტთა და, ასევე, ეროვნულმა პარტიამ გამოაქვეყნეს წინასაარჩევნო პლატფორმები.

ამათგან, ეროვნული პარტიის გარდა, ყველა კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი იყო. მართალია, აქამდე საქართველოში საპარლამენტო არჩევნები არ ჩატარებულა, მაგრამ ბევრ მაზრაში გაიმართა საერობო, ხოლო ქალაქებში მუნიციპალური არჩევნები, რომლებშიც თავიანთი ხმოსნები ძირითადად სწორედ დასახელებულმა და ეროვნულ-დემოკრატიულმა პარტიამ გაიყვანეს.

როგორც ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ, ისე არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკურმა ძალებმა გაშალეს სააგიტაციო მუშაობა, ეწყობოდა საჯარო ლექციები, შეკრებები, გაზეთების მეშვეობით მოსახლეობას განემარტებოდა დამფუძნებელი კრების რაობა, მისი მნიშვნელობა თუ საჭიროება. რამდენჯერმე გამოქვეყნდა დეტალური ინფორმაცია, როგორ უნდა წარმართულიყო საარჩევნო პროცესი და უშუალოდ კენჭისყრა არჩევნების დღეს.

„დამფუძნებელი კრება - ეს რევოლუციის გვირგვინია; მის შენამენტა განმტკიცებაა, მის წყალობათა და მადლთა ქვეყნიურ რეალობად ქცევაა, ხალხის ბატონობის დღესასწაულია;“ „დამფუძნებელი კრება რესპუბლიკის დედაბოძია, მისი დანგრევა თვით ამ რესპუბლიკის ძირის გამოთხრაა,“ „დამფუძნებელი კრება დიდი, საისტორიო, საკაცობრიო მოვლენაა, - იგი ხალხის გამარჯვების მომასწავებელია,“ -

წერდა გაზეთი „ერთობა“ (ერთობა, 1919: 15 იანვარი; 12 თებერვალი) და მკითხველს არჩევნების აუცილებლობაში არწმუნებდა.

„ჩვენ თაობას ბედნიერი წილი ჰხვდა დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილეობით. ჩვენ მონაწილენი ვართ ისტორიის იშვიათი მოვლენისა! დიდ მოვალეობას და პასუხისგებას აკისრებს ბედი ქართველ ხალხს! ...დამოუკიდებელ საქართველოს სახელმწიფოებრიობას მტკიცე საფუძველი ეყრება და მასზე კედლების აღმართვა ქართველი ერის არქიტექტონიკურ ნიჭზეა დამოკიდებული;“ „მოქალაქენო! არჩევნების დღეს უნდა გადაწყდეს საქართველოს ბედი! თქვენ თვითონ უნდა გამოჰქედოთ იგი! საქართველოს ერთი დიდი მტერთაგანი იქნება არჩევნებისადმი გულცივობა! ...არჩევნების დღეებში არც ერთი არ დარჩეთ შინ! ყველამ მიაშურეთ საარჩევნო ყუთებს! არც ერთმა არ დაჰკარგოთ ხმა!“ - მოუწოდებდა ქართული პრესა.

დამფუძნებელი კრების არჩევნებში ფავორიტ ძალად სოციალ-დემოკრატიული პარტია მიიჩნეოდა. თავის მხრივ, სოციალ-დემოკრატებს მთავარ პოლიტიკურ კონკურენტად ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია ესახებოდათ და ამიტომაც წინასაარჩევნო ბრძოლა ძირითადად მათთან დაპირისპირების ნიშნით წარიმართა.

ეროვნულ-დემოკრატები, რა თქმა უნდა, გრძნობდნენ, რომ დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მათი ბრძოლა სოციალისტურ ძალებთან თანაბარი ვერ იქნებოდა. მცირე ფინანსურ რესურსზე რომ არა ითქვას, სოციალისტური მიმართულების პარტიებისაგან განსხვავებით, ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას სარჩევნო ბატალიებში მონაწილეობის გამოცდილებაც ნაკლები ჰქონდა, რაც სულაც არ იყო უმნიშვნელო ფაქტორი. ამის თაობაზე გაზეთი „ჩვენი ქვეყანა“ შემდეგ სწერდა: „ჩვენი პარტია ჯერ ახალი პარტიაა, მას არა აქვს ყველგან მტკიცე ორგანიზაციები და რაც უმთავრესია - არჩევნების საწარმოებლად ფული. თუ სოციალისტური პარტიები ავტომობილებითა და ეტლებით კალიებივით მოედვენ დაბა-სოფლებს, ჩვენ თითო პროპაგანდისტიც ვერ გაგვიგზავნია, რომ გლეხობისათვის ჩვენი პროგრამა განემარტათ“ (ჩვენი ქვეყანა, 1919: 18 თებერვალი).

წინასაარჩევნო დაპირისპირების სიმწვავეს კარგად ასახავს პარტიათა სააგიტაციო მასალის შინაარსი. სოციალ-დემოკრატებმა პოლიტიკური მოწინააღმდეგის კომპრომეტაციის მიზნით დაბეჭდეს პლაკატი, რომელზეც შარჟით გამოხატული იყო ქართველი თავადი და თავიანთ მომხრეებს მოუწოდებდნენ, გაეშავებინათ „გლეხობის ექსპლოატატორი, მემამულეთა ინტერესების დამცველი“ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის კანდიდატები. საპასუხოდ, ეროვნულ-დემოკრატებმაც გაავრცელეს პლაკატი ასეთი წარწერით: „მაწანწალა ვიყავი, კომისარი გავხდი“ (კომისრებად, როგორც წესი, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრები იყვნენ). პლაკატების „ომი“ „ეს იყო პატარა მასშტაბი ამერიკული სისტემის გადმონერგვისა ჩვენშიო“, - შენიშნავდა ერთი იმდროინდელი პუბლიცისტი.

არჩევნების პროცესში პოლიტიკური პარტიების მძაფრი პაექრობის ნიმუშად გამოდგება მათი წინასაარჩევნო ლოზუნგებიც, რომლებიც ფართოდ შემოინახა პერიოდულმა პრესამ. სოციალ-დემოკრატები მოუწოდებდნენ: „მოქალაქენო! ქართველი ნაციონალ-დემოკრატები რეაქციას ემსახურებიან და მემამულეთა ინტერესებს იცავენ. ხმა მიეცით მემამულეთა პარტიის წინააღმდეგ!“ ეროვნულ-დემოკრატთა ლოზუნგი პასუხობდა: „მოქალაქენო! სოციალ-დემოკრატები მოითხოვენ ხალხის პროლეტარიზაციას (გაღატაკებას); ეროვნულ-დემოკრატები იცავენ ხალხში დოვლათის და სიმდიდრის დაგროვებას!“ ან კიდევ, სოციალ-დემოკრატები მიუთითებდნენ: „ნაციონალისტები მუდამ ომის გაჩაღებას ელტვიან. მათ ხალხის სისხლი არ ენანებათ. სოციალ-დემოკრატია მშვიდობიანობის მოტრფიალეა. სოციალ-დემოკრატია მესძლო სომხეთთან ომის დრზე დაბოლოება!“ ეროვნულ-დემოკრატები პასუხობდნენ: „ეროვნულ-დემოკრატია სასტიკად ებრძვის სომეხი პლუტოკრატის ბატონობას საქართველოში და ქალაქის თვითმმართველობაში. მიეცით ხმა მეორე ნომრის სიას“ და სხვ.

სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის წინასაარჩევნო ლოზუნგიც კატეგორიულად მოუწოდებდა: „მოქალაქენი! საქართველოს დამოუკიდებლობას და ქართველი მშრომელი ხალხის ინტერესებს ღირსეულად დაიცავენ მხოლოდ სოციალისტ-ფედერალისტთა კანდიდატები. ხმა მიეცით #5-ს. არც ერთი ხმა სხვა პარტიებს!“ (სახალხო საქმე, 1919: 10 თებერვალი).

სხვებს არც საქართველოს ესერები ჩამორჩებოდნენ. აი, მათი მოწოდების ნიმუშებიც: „სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია არის ერთადერთი პარტია ჩვენში, რომელიც მშრომელ ხალხს ყოველთვის სიმართლეს ეუბნებოდა. მიეცით ხმა სიას # 3!; „ყველამ, ვინც თავის შრომითა სცხოვრობს, ხმა უნდა მისცეს #3-ს!“ (შრომა, 1919: 24 იანვარი).

ესერთა პარტიის ერთ-ერთი მიმართვა თავისი ელექტორატისადმი შემდეგი შინაარსის იყო: „თქვენ ხელში, ამხანაგო გლეხებო, დიდი ბასრი იარაღია. ეს იარაღია კენჭები. თუ გაუთეთრეთ კენჭი თქვენს პარტიას, გლეხობის პარტიას, სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის სიას #3, თქვენს ბედს ...ძალი არ დაჰყევს, რადგან სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია მუდამ თქვენზე იზრუნებს და თქვენს კეთილდღეობას განამტკიცებს. აბა, გლეხებო, 14 თებერვალს სწყდება თქვენი ბედი და არ დაიღუპოთ, თქვენი ხელით არ გამოიჭრათ კისერი - ხმა არ მისცეთ სხვა პარტიას, ის თქვენს ინტერესებს არ დაიცავს!“ (შრომა, 1919: 8 თებერვალი).

მაშინდელ გაზეთებში საარჩევნო ექსპრომტებიცაა შემორჩენილი. ისინი რაიმე მხატვრული ღირსებით არ გამოირჩევიან, მაგრამ მკაფიოდ გვიჩვენებენ პოლიტიკური ძალების ურთიერთმიმართებას საარჩევნო პროცესში. მაგალითად, სოციალ-დემოკრატული პარტიის ექსპრომტი: „აი, აქვე ამ ადგილას, გამათავოს ზეცით მეხმა,

თუ ეროვნულ-დემოკრატებს მივაშავო კვირას მე ხმა!“ (სახალხო საქმე, 1919: 2 თებერვალი). სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის: „მართალია, მეგობარო, შენც მოგებურდა, შენც დაღალდი, მაგრამ მაინც ერთხელ კიდევ დაიჭირე ეს ქალაქი, ინახულე შენს უბანში საარჩევნო დიდი ყუთი და ჩაუშვი ჩვენი სია: მხოლოდ ხუთი, მხოლოდ ხუთი!“ (სახალხო საქმე, 1919: 15 თებერვალი).

როგორც ინფორმაციის გავრცელების წყარო, საარჩევნო კამპანიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი იყო პოლიტიკური რეკლამაც.

პოლიტიკური რეკლამის მთავარი დანიშნულებაა, რომ მან ამა თუ იმ საარჩევნო სუბიექტის პოლიტიკური პლატფორმის არსი მისაწვდომი ემოციური, ლაკონური და ადვილად დასამახსოვრებელი ფორმით გადმოსცეს; „განაწყოს ამომრჩეველი მის მხარდასაჭერად, შექმნას ფსიქოლოგიური განწყობა, რაც განაპირობებს გრძნობების სიმპათიების მიმართულებას და შემდეგ ადამიანის მოქმედებასაც“ (პოლიტიკური რეკლამა).

დამფუძნებელი კრების არჩევნების წინ პოლიტიკური რეკლამის ფორმები მრავალფეროვანი არ ყოფილა, მაგრამ ყველა არსებულს (პლაკატები, ტრანსფარანტები, სააგიტაციო ფურცლები, საგაზეთო განცხადებები) პოლიტიკური პარტიები წარმატებით იყენებდნენ. მაგალითად, არჩევნების დღეს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის საარჩევნო რეკლამა განთავსებული იყო ტრამვაის ვაგონებზე, თბილისის ცენტრალურ ქუჩებში იყო სარეკლამო ბოძებიც - ბილბორდები. თუმცა გაზეთების ცნობით, რეკლამა უფრო მოკრძალებული იყო, ვიდრე წინათ (საქართველო, 1919: 18 თებერვალი) (იგულისხმება 1917 წ. ნოემბერში რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნები).

საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები წარმატებით ჩატარდა. პოლიტიკური პარტიებისა და პერიოდული პრესის აქტიურმა აგიტაციამ შედეგი გამოიღო. აბსენტეიზმი უმნიშვნელო იყო. მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა, მიუხედავად მკაცრი კლიმატური პირობებისა (თბილისში 5 გრადუსი ყინვა, ბევრგან დიდთოვლობა და ქარ-ბუქი აღინიშნა), მონაწილეობა მიიღო კეჭისყრაში და გამოხატა თავისი პოლიტიკური ნება, თუმცა სხვადასხვა მიზეზის გამო, არჩევნების ორგანიზება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ვერ მოხერხდა (იხ. ქვემოთ).

ქართული პერიოდული პრესის მოწმობით, რევოლუციის პირველი დღეების შემდეგ არც ერთ არჩევნებს ასეთი ინტერესი არ გამოუწვევია, როგორც დამფუძნებელი კრების არჩევნებმა გამოიწვია (ერთობა, 1919: 18 თებერვალი). მართლაც, მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა მონაწილეობა მიიღო დამფუძნებელი კრების არჩევნებში და გამოხატა თავისი პოლიტიკური ნება. საარჩევნო ურნებთან ელექტორატის დაახლოებით 58 პროცენტი მივიდა. ცენტრალურმა საარჩევნო

კომისიამ ლეგიტიმურად 505 477 ხმა ჩაითვალა. საარჩევნო მეტრად (ერთი დეპუტატის გასაყვანად) განსაზღვრული იყო 3756 ამომრჩევლის ხმა.

როგორც სავარაუდო იყო, არჩევნებში სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ გაიმარჯვა. სოციალ-დემოკრატებმა ხმების 84 %-მდე დააგროვეს და 109 მანდატი მიიღეს. დანარჩენი 21 ადგილი სამმა პოლიტიკურმა პარტიამ გაინაწილა. ეროვნულ-დემოკრატებმა და ფედერალისტებმა დამფუძნებელ კრებაში 8-8 დეპუტატი გაიყვანეს, 5 ადგილი სოციალისტ-რევოლუციონერებს ერგოთ.

ბორჩალოს მაზრაში, ახალციხესა და ახალქალაქში ხმის მიცემას ხელი შეუშალა სომხეთთან საომარი მოქმედების შედეგებმა, ხოლო ზემო სვანეთში, თიანეთისა და დუშეთის მაზრების ნაწილში კენჭისყრა დიდთოვლობის გამო არ გამართულა. უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს დამატებითი არჩევნები ამ რეგიონებში მოგვიანებით, 1919 წლის აგვისტოს ბოლოს მოეწყო. სამი მანდატი სომეხთა სარევოლუციო პარტია დაშნაკცუთიუნმა, ხოლო ერთი საქართველოს ეროვნული პარტიის წარმომადგენელმა გრიგოლ ვეშაპელმა მოიპოვა. როგორც ვხედავთ, დამატებით არჩევნებს დამფუძნებელი კრების პარტიულ შემადგენლობაში სერიოზული კორექტივები არ შეუტანია. ქვეყნის პოლიტიკურ საჭეს სოციალ-დემოკრატები დაეუფლნენ.

ამომრჩეველთა აბსოლუტურმა უმრავლესობამ მხარი დაუჭირა სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას. როგორ შეიძლება აიხსნას ამ პარტიის ესოდენ მნიშვნელოვანი წარმატება? გაზეთი „გრუზია“ შენიშნავდა: „დამფუძნებელი კრების არჩევნებმა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ხმების დიდი უმრავლესობა სოციალ-დემოკრატიას არგუნა. მაგრამ ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ მცხოვრებთა დიდი ნაწილი სოციალიზმის პრინციპებს აღიარებდეს. ეს არის პირდაპირი და ბუნებრივი შედეგი იმ აუტანელი მდგომარეობისა, რომელშიც ჩვენ ას წელზე მეტი ვიმყოფებით. უსამართლობას, უფულობას და გაჭირვებას მიჩვეული მშრომელი ხალხი მისდევს იმ პარტიებს, რომელნიც ადვილად აძლევენ დაპირებებს“ (ერთობა, 1919: 22 თებერვალი).

სოციალური დემაგოგის გარდა, რასაც ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების რუსულენოვანი გაზეთი მიუთითებდა, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მიღწევა დამფუძნებელი კრების არჩევნებში სხვა ფაქტორებმაც უზრუნველყო. ამ პოლიტიკურმა ძალამ გაიმარჯვა არა იმიტომ, რომ მისი პროგრამა და საარჩევნო პლატფორმა სხვაზე უკეთესი იყო (დამფუძნებელი კრების არჩევნებისას პროგრამათა ჭიდილი არ გამართულა), ანდა მარქსისტული იდეოლოგია სჯობდა ეროვნულ მიზანდასახულობებს. საქმე ის იყო, რომ სოციალ-დემოკრატებს საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის ხანგრძლივი გამოცდილება გააჩნდათ (მონაწილეობდნენ და გაიმარჯვეს რუსეთის ოთხივე სახელმწიფო სათათბიროსა და რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნებში), როგორც ძირითადი სახელისუფლებო

პარტია, იგი ფლობდა სხვა პოლიტიკურ ორგანიზაციებზე მეტ ფინანსებს, ჰქონდა აგიტაცია-პროპაგანდის გაცილებით ფართო საშუალება და ადმინისტრაციული რესურსი, მის სასარგებლოდ მოქმედებდა არჩევნების პროპორციული სისტემა და სხვ. ამასთან, პარტიის საკანდიდატო სია გამოირჩეოდა ეთნიკური და სოციალური შემადგენლობის მრავალფეროვნებით, რაც ამომრჩევლის ფართო სპექტრის მიმხრობის მარჯვე საშუალება იყო. სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მასობრიობამ, სახალხოობამ და საარჩევნო სტრატეგიის სწორად გათვლამ განაპირობა კიდევ მისი წარმატება (საქართველოს დამფუძნებელი, 2016; http://www.parliament.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=184).

საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნებს ოფიციალური საერთაშორისო მეთვალყურეები და დამკვირვებლები არ დასწრებიან. იმ ხანად არც ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები არსებულან, რომლებიც მონიტორინგს გაუწევდნენ საარჩევნო პროცესს. ცხადია, არ გამოუყენებიათ არც ხმების პარალელური დათვლის მეთოდი და არც - ეგზიტპოლების სისტემა, მაგრამ არჩევნების ლეგიტიმურობა ეჭვქვეშ არავის დაუყენებია. ოპოზიციურმა პარტიებმა, მართალია, ხმის მიცემისას სხვადასხვა დარღვევა გამოამჟღავნეს, აღნიშნეს ხარვეზები, რამაც გარკვეული ჩრდილი მიაყენა არჩევნებს, მაგრამ მათივე სამართლიანი შეფასებით, ყველაფერი რომ იდეალურად წარმართულიყო, საბოლოო შედეგი დიდად მაინც არ შეიცვლებოდა (სახალხო საქმე, 1919: 9 მარტი; საქართველო, 1919: 12 მარტი).

პირველწყაროთა ანალიზით იკვეთება, რომ ოპოზიციური სპექტრი ხელისუფლებას ძირითადად, ძალადობასა და ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაში ადანაშაულებდა. მმართველ პარტიას ბრალს დებდნენ იმაში, რომ მის ხელში იყო მთავრობის მთელი ადმინისტრაციული აპარატი და დიდი მატერიალური რესურსი, რომელიც პარტიამ არჩევნებში გამარჯვებისათვის გამოიყენა. ზოგად ბრალდებათა გარდა, ოპოზიციურ ბეჭდვით სიტყვაში გაშუქებულია დარღვევების კონკრეტული ფაქტებიც საარჩევნო უბნების მიხედვით, როგორც თბილისში, ისე საქართველოს სხვა კუთხეებშიც (სახალხო საქმე, 1919: 21 თებერვალი; საქართველო, 1919: 15, 18, 21 თებერვალი; საქართველოს დამფუძნებელი კრება, I, 2019: 107-108; 110). წინასაარჩევნო კამპანიისა თუ კენჭისყრის დღეს გამოვლენილი დარღვევების მიმართ გამოიყენებოდა სხვადასხვა სადამსჯელო ღონისძიება (დამფუძნებელი კრების, 1919: მუხლი 93-96).

საინტერესოა ამერიკელი ჟურნალისტის, ფართოდ ცნობილი გამოცემის „National Geographic“ ერთ-ერთი ძირითადი ავტორის მეინარდ ოუენ უილიამსის ჩანაწერი, რომელიც, მართალია, ეხება 1917 წლის ნოემბერში ჩატარებული რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნებს თბილისში, მაგრამ დამახასიათებელი იყო საქართველოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებისათვისაც 1919 წელსაც.

უილიამსის თანახმად, „არჩევნები თბილისში არის მეტად რთული ამბავი მეუზოვეებისთვის და ძალიან მომგებიანი მბეჭდავებისთვის, ყველა პარტია ეჯიბრება ერთმანეთს იმაში, რომ სხვა პარტიაზე მეტი ფლაერი, პოსტერი, ბანერი იყოს ქუჩაში მისი გამოკრული. ...ხშირად ერთი პარტიის პოსტერი გადაფარულია მეორე პარტიის პოსტერით (ზედ აქვს გადაკრული)“ (National Geographic, 1918: 255; ჯაგუნავა, 2017/2018: 293).⁷

ცალკე გაშუქებას საჭიროებს საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნების საკითხი აფხაზეთში. აფხაზეთში ანუ სოხუმის ოლქში, როგორც იმხანად ეს მხარე იწოდებოდა, 1919 წლის თებერვალში მიმდინარეობდა მმართველობისა და თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოების (ერობები, აფხაზეთის სახალხო საბჭო) ფორმირება და რეგიონში დამფუძნებელი კრების არჩევნები არ გამართულა. კენჭისყრა აქ ვერც პირველი დამატებითი არჩევნებისას შედგა.

დამფუძნებელი კრების ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ საქართველოს რესპუბლიკის წარმომადგენელს აფხაზეთში ისიდორე რამიშვილს 1919 წლის დამდეგს რეკომენდაცია მისცა, მოეწყოთ საოლქო საარჩევნო კომისია დამფუძნებელი კრების არჩევნებისთვისაც და ხმების მისაცემად გამოეყენებინათ ადგილობრივი სახალხო საბჭოს საარჩევნო სიები (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 76, ფურც. 1). მაგრამ საქართველოს ხელისუფლებამ მთავარი აქცენტი რეგიონში ადგილობრივი მმართველობითი სტრუქტურის - აფხაზეთის სახალხო საბჭოს ჩამოყალიბებაზე შეაჩერა და უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები მომავლისათვის გადაიტანა. მთავრობის ოფიციალური, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1919 წლის 30 იანვარს იუწყებოდა: „სოხუმის ოლქში მომავალ 14-16 თებერვალს არჩევნები დამფუძნებელი კრებისა არ მოხდება, რადგანაც ამ ჟამად სწარმოებს ერობისა და აფხაზეთის სახალხო საბჭოს არჩევნები. ამ ოლქისათვის მარტის დამდეგს ან აპრილის პირველ რიცხვებში დანიშნული იქნება დამატებითი არჩევნები“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1919: 30 იანვარი).

გაზაფხულისთვის ნავარაუდევმა არჩევნების თარიღმა ზაფხულისათვის გადაიწია. დამფუძნებელი კრების არჩევნები სოხუმის ოლქში დანიშნულია 10, 11, 12 აგვისტოს, წერდა ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ალექსანდრე ლომთათიძე აფხაზეთის მთავრობის თავმჯდომარეს არზაყან ემხვარსა და გაგრის ქალაქის თავს (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 76, ფურც. 4-5). რეგიონში დამატებითი არჩევნების ორგანიზებისათვის ივლისში „მცირე საარჩევნო კომისიაც“ შეიქმნა. კომისიის წევრებად პოლიტიკურმა ორგანიზაციებმა დანიშნეს: ეროვნულ-დემოკრატიულმა პარტიამ - ალექსანდრე თორაძე, ფედერალისტებმა -

⁷ სამწუხაროდ, მსგავსი სურათი არც ჩვენი თანამედროვე არჩევნების პროცესისთვისაა უცხო.

სიმონ ხუნდაძე, ესერებმა - ილია ნუცუბიძე და სხვ. (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 76, ფურც. 7-9).

მალე ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ალექსანდრე ლომთათიძემ სოხუმიდან ასეთი შინაარსის დეპეშა მიიღო: „არჩევნების დაწყებას თვლიან ნაადრევად. არჩევნების საკითხს განიხილავენ აფხაზეთის საბჭოში. დაწვრილებით ჰკითხეთ ი. რამიშვილს“ (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 76, ფურც. 10). დამფუძნებელი კრების არჩევნები ამ კუთხეში, როგორც ჩანს, კიდევ ერთხელ გადაიდო.

სამანდატო კომისიის მოხსენებაში, რომელიც დამფუძნებელმა კრებამ 1919 წლის 29 სექტემბერს მოისმინა, მკაფიოდაა აღნიშნული, რომ ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ ვერ მოახერხა დამატებითი არჩევნების დანიშვნა ყველგან, სადაც იგი პირველი არჩევნების დროს არ ჩატარებულა. „ზოგ ადგილში ეს პირდაპირ შეუძლებელი იყო. ასეთი იყო მაგალითად აფხაზეთი“ (საქართველოს დამფუძნებელი კრება, III, 2019: 180). ის ფაქტი, რომ აფხაზეთში საქართველოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები არ შედგა, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერმა სპირიდონ კედიამ ასე განმარტა: „აფხაზეთის საბჭო თავის თავს სუვერენულ ორგანოდ სთვლის. იგი აბრკოლებს და წინ ეღობება ჩვენს გავლენას და სახელმწიფოებრივ მოქმედებას აფხაზეთში. ...ჩვენმა წარმომადგენელმა ბ-ნმა ისიდორე რამიშვილმა, არ ვიცი რატომ, საჭიროდ დაინახა შეჰკითხოდა აფხაზეთის სახალხო საბჭოს აფხაზეთში დამატებითი არჩევნების მოწყობის შესახებ. ამ შეკითხვამ საბჭოს საბაზი და საბუთი მისცა თავისათვის დაეტოვებია გარდამწყვეტი უფლება არჩევნების გამართვის ნებართვისა; მან პრინციპული დამოკიდებულება დაიჭირა ამ წინადადებისადმი და მხოლოდ იმ პირობით და მაშინ თანხმდება აფხაზეთში დამატებითი არჩევნების გამართვაზე, თუ ჩვენ მივიღებთ იმ კონსტიტუციას, რომელსაც აფხაზეთს საბჭო იმუშავებს, თუ არა და - არა! ასეთია ...სახალხო საბჭოს პირობა“ (საქართველოს დამფუძნებელი კრება, III, 2019: 120).

სპირიდონ კედიას განცხადება რომ სინამდვილეს შეესაბამებოდა, ცხადყოფს 1919 წლის 25 ნოემბერს გამართული აფხაზეთის სახალხო საბჭოს სხდომა, რომელიც მართლაც განიხილავდა საქართველოს დამფუძნებელი კრების დამატებითი არჩევნების საკითხს, მაგრამ საბჭოს ზოგიერთი წევრის წინააღმდეგობის გამო, სხდომა ჩაიშალა (ჩიტაია, 2006: 316-317).

რადგან პირველი დამატებითი არჩევნებისას აფხაზეთში ვერ მოხერხდა ხმის მიცემა, ასევე, რესპუბლიკის სხვადასხვა კუთხეში გარკვეული დარღვევების გამო კენჭისყრის შედეგები გაუქმდა (თბილისის 50-ე უბანი, დუშეთი, გომბორი, დაგეთ-ხაჩენი, ბოლნის-ხაჩენი), საჭირო გახდა მეორე დამატებითი არჩევნების დანიშვნა. იგი 1920 წლის მაისის მეორე ნახევარში გაიმართა. საგულისხმოა, რომ ამ არჩევნებში

ეროვნულ-დემოკრატიებთან ერთ საარჩევნო ბლოკში გაერთიანდნენ საქართველოს ეროვნული პარტია და უპარტიოთა კავშირი. ბლოკის ერთობლივი საკანდიდატო სიის ნომერი იყო 16.

საქართველოს დამფუძნებელი კრების ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ფონდში დაცული დოკუმენტებით (სამანდატო კომისიის სხდომის ჟურნალი, სოხუმის ოლქის არჩევნების ცხრილი) ირკვევა, რომ ამჯერად არჩევნები აფხაზეთშიც ჩატარდა. აქ რეგისტრირებული 65 ათასამდე ამომრჩევლიდან, ქალაქების სოხუმის, გუდაუთის, გაგრისა და ოჩამჩირის, ასევე, კოდორის, გუდაუთის, გუმისთისა და სამურზაყანოს მაზრებიდან საარჩევნო ურნებთან 22 250-ზე მეტი ადამიანი მისულა (საქართველოს ეროვნული არქივი, ფონდი 1834, საქმ. 17, ფურც. 57; პირველი საყოველთაო, 2017: 96-97; კუპატაძე, 2019: 331).

მეორე დამატებითი არჩევნების შედეგად, დამფუძნებელ კრებაში პოლიტიკურ ძალთა ამგვარი ბალანსი ჩამოყალიბდა: 102 მანდატი ჰქონდა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიას, 9 მანდატი - საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიას, 8 - საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას, 6 - საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიას, 3 - დაშნაკვუთიუნსა და 2 მანდატი - საქართველოს ეროვნულ პარტიას.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება ცდილობდა, რომ დამფუძნებელი კრება ქვეყნის ყველა კუთხის მცხოვრებთ აერჩიათ. სამწუხაროდ, ეს ბოლომდე შეუძლებელი გახდა. მაგალითად, სამუსლიმანო საქართველოში, რომელზეც 1920 წლის 7 ივლისამდე ქართული სახელმწიფოს იურისდიქცია არ ვრცელდებოდა, არჩევნები არ გამართულა.

დასკვნა

საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები სპეციალურად მისთვის შექმნილი და დამტკიცებული საარჩევნო დებულების საფუძველზე ჩატარდა. თავისი დროისათვის ამ პროგრესული შინაარსის დებულებამ განსაზღვრა არჩევნების სრული თავისუფლება, მისი საყოველთაობა, მრავალპარტიულობა და სხვა დემოკრატიული ნიშან-თვისება.

საარჩევნო კამპანიის პროცესში პოლიტიკურ პარტიებს შორის უზრუნველყოფილი იყო შესაძლებლობათა თანასწორობა, არავის ეკრძალებოდა აზრის გამოხატვა და ნების თავისუფალი გამოვლენა. ეროვნული უმცირესობანი არ განიცდიდნენ რაიმე დისკრიმინაციას, თუმცა მათი მონაწილეობა ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში დაბალი იყო.

მოქალაქეებს, მათ შორის ქალებს, როგორც პასიური, ისე აქტიური საარჩევნო უფლება გააჩნდათ. სათანადო მასალების არარსებობის გამო, შეუძლებელია განისაზღვროს მდებარეობითი სქესის რამდენმა წარმომადგენელმა ისარგებლა სახელმწიფოსაგან მინიჭებული აქტიური საარჩევნო უფლებით, - რამდენმა გამოხატა თავისი პოლიტიკური ნება საარჩევნო ურნასთან, მაგრამ კარგადაა ცნობილი, რომ დამფუძნებელი კრების შემადგენლობაში არჩეული იყო 5 ქალი.

საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნებში დაწესებული არ ყოფილა საარჩევნო ბარიერი. ამ გარემოებამ ყველა საარჩევნო სუბიექტს, მათ შორის მცირე პოლიტიკურ პარტიებსაც შესაძლებლობა მისცა, მიეზიდათ მხარდამჭერები და მათი ხმები სადეპუტატო მანდატებში გარდასახულიყო (მაგალითად, საქართველოს ეროვნული პარტია).

გარკვეული ხარვეზების მიუხედავად, საქართველოს დამფუძნებელი კრების არჩევნები მთლიანობაში კონკურენტულ გარემოში ჩატარდა. დემოკრატიული გზით დაკომპლექტდა სრულიად ლეგიტიმური მრავალპარტიული უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო, რომელმაც წარმატებით შეასრულა მთავარი დანიშნულება - შეიმუშავა და მიიღო საქართველოს კონსტიტუცია. თავისი ორწლიანი მოღვაწეობით კრებამ წარუშლელი კვლი დატოვა საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ცხოვრებაში, შექმნა გარკვეული პრაქტიკა და გამოცდილება, რომელიც კვლავ ინარჩუნებს თავის აქტუალობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

- დებულეა... (1918). დებულეა დამფუძნებელი კრების არჩევნებისა. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკის: N 5-ის ოფიციალური დამატება. თბილისი.
- კუპატაძე, ბ. (2019). საარჩევნო სისტემის განვითარება და პოლიტიკური პარტიები საქართველოში (1917-1920 წწ.). *საქართველოს ეროვნული არქივის საერთაშორისო კონფერენციის მასალები*. თბილისი: საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსა და საქართველოს ეროვნული არქივის გამოცემ).
- ირემაძე, ი. ჭანტურიძე, ს. (2017). *პირველი საყოველთაო დემოკრატიული არჩევნები დამოუკიდებელ საქართველოში*. თბილისი: საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა.
- საქართველოს... (2016). *საქართველოს დამფუძნებელი კრება 1919*. თბილისი: საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორიის გამოცემა.

- საქართველოს... (2019ა). *საქართველოს დამფუძნებელი კრება*. პლენარული სხდომის ოქმები, ტომი I. 1919 წლის 12 მარტი - 27 მაისი. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის გამოცემა.
- საქართველოს... (2019ბ). *საქართველოს დამფუძნებელი კრება*. სხდომის ოქმები, ტომი III. 1919 წლის 28 ივლისი - 11 ნოემბერი. 29 სექტემბრის სხდომა. თბილისი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის გამოცემა.
- საქართველოს პარლამენტი*. (1918). 1918 წ. 2 ნოემბრის სხდომის ანგარიში.
- ჟორდანიას, ნ. (1990). *ჩემი წარსული*. თბილისი: გამომცემლობა „სარანგი“.
- ცინაძე, ზ. (2013-2014). დამფუძნებელი კრების საარჩევნო დებულება. *ჟურნ. „ქართული წყაროთმცოდნეობა“*, XV-XVI. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
- ჩიტაია, დ. (2006). *აფხაზეთის საკითხი საქართველოს პირველ რესპუბლიკაში*. აფხაზეთის სახალხო საბჭო. თბილისი: პოლიგრაფიული ცენტრი „ბარტონი“.
- ჯაგუნავა, პ. (2017/2018). ჟურნალის National Geographic ორი სტატია საქართველოს შესახებ (1918 წლის ოქტომბრის და 1919 წლის ნოემბრის ნომრები). *ჟურნ. „ქართული წყაროთმცოდნეობა“*. XIX/XX. თბილისი: გამომცემლობა „მერიდიანი“.
- ჯონსი, ს. (2019). დემოკრატიის ფორმირება საქართველოში: 1918-1921. *კრებულში - საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გახსენება 100 წლის შემდეგ - მოდელი ევროპისთვის?* თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- ჯოჯუა, დ. (2010-2013). 1918 წლის 24 ივნისის გადატრიალება საქართველოში და მისი გავლენა ქვეყნის საერთაშორისო მდგომარეობაზე. *კრებულში - ზურაბ პაპასჭირი - 60*. თბილისი: სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- Skinner, P. (2014). *Georgia. The Land Below the Caspian*, Narikala Publications, New-York-London-Tbilisi.
- Борьба за победу советской власти в Грузии. Документы и материалы (1958). Тбилиси: Государственное издательство „Сабчота Сакартველო“.

პერიოდული პრესა

ერთობა, (1918). *გაზეთი „ერთობა“*. 1918 წ., 26 ივნისი. თბილისი.

- ერთობა, (1919). *გაზეთი „ერთობა“*. 1919 წ., 22 იანვარი. თბილისი.
- ერთობა, (1919). *გაზეთი „ერთობა“*. 1919 წ.15 იანვარი; 12 თებერვალი. თბილისი.
- ერთობა, (1919). *გაზეთი „ერთობა“*. 1919 წ., 18 თებერვალი. თბილისი.
- ერთობა, (1919). *გაზეთი „ერთობა“*. 1919 წ., 22 თებერვალი. თბილისი.
- საქართველო, (1917). *გაზეთი „საქართველო“*. 1917 წ., 24 ნოემბერი. თბილისი.
- საქართველო, (1919). *გაზეთი „საქართველო“*. 1919, 15, 18, 20, 21 თებერვალი. თბილისი.
- საქართველო, (1919). *გაზეთი „საქართველო“*. 1919 წ., 12 მარტი. თბილისი.
- საქართველოს რესპუბლიკა, (1919). *გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“*. 1919 წ., 15, 30 იანვარი. თბილისი.
- სახალხო საქმე, (1919). *გაზეთი „სახალხო საქმე“*. 1919 წ., 2, 10, 15, 21 თებერვალი. თბილისი.
- სახალხო საქმე, (1919). *გაზეთი „სახალხო საქმე“*. 1919 წ., 9 მარტი. თბილისი..
- შრომა, (1919). *გაზეთი „შრომა“*. 1919 წ., 24 იანვარი. თბილისი.
- შრომა, (1919). *გაზეთი „შრომა“*. 1919 წ., 8 თებერვალი. თბილისი.
- ჩვენი ქვეყანა, (1919). *გაზეთი „ჩვენი ქვეყანა“*. 1919 წ., 9, 18 თებერვალი. ქუთაისი.
- „National Geographic“; (1918). Oktober.

არქივი

- საქართველოს ეროვნული არქივი*. საისტორიო ცენტრალური არქივი. ფონდი 1834, ანაწ. 1, საქმე 60; 76; 118.
- საქართველოს ეროვნული არქივი*. საისტორიო ცენტრალური არქივი. ფონდი 1834, ანაწ. 2, საქმე 17).

ინტერნეტრესურსები

- საქართველოს ორგანული კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28324?publication=35> (წვდომის თარიღი: 27. 06. 2021)
- პოლიტიკური რეკლამა და მისი გავლენა არჩევნებსა და მედიაზე ანალიზი და რეკომენდაციები. <http://www.cec.gov.ge/uploads/other/17/17172.pdf> (წვდომის თარიღი: 25. 06. 2021).

http://www.parliament.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=184

REFERENCES

- debuleba... (1918). debuleba dampudznebeli k'rebis archevnebis. *gaz. „sakartvelos resp'ublik'is: N 5-is opitsialuri damat'eba*. tbilisi.
- k'up'at'adze, b. (2019). saarchevno sist'emis ganvitareba da p'olit'ik'uri p'art'iebi sakartveloshi (1917-1920 ts'ts'). *sakartvelos erovnuli arkivis saertashoriso k'onperentsiis masalebi*. tbilisi: sakartvelos iust'itsiis saminst'rosa da sakartvelos erovnuli arkivis gamotsem).
- iremadze, i. ch'ant'uridze, s. (2017). *p'irveli saqoveltao demok'rat'iuli archevnebi damouk'idebel sakartveloshi*. tbilisi: sakartvelos tsent'raluri saarchevno k'omisiisa da tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamotsema.
- sakartvelos... (2016). *sakartvelos dampudznebeli k'reba 1919*. tbilisi: sabch'ota ts'arsulis k'vlevis laborat'oriis gamotsema.
- sakartvelos... (2019a). *sakartvelos dampudznebeli k'reba. p'lenaruli skhdomis okmebi, t'omi I. 1919 ts'lis 12 mart'i - 27 maisi*. tbilisi: sakartvelos p'arlament'is erovnuli bibliotek'is gamotsema.
- sakartvelos... (2019b). *sakartvelos dampudznebeli k'reba*. skhdomis okmebi, t'omi III. 1919 ts'lis 28 ivlisi - 11 noemberi. 29 sekt'embris skhdoma. tbilisi: sakartvelos p'arlament'is erovnuli bibliotek'is gamotsema.
- sakartvelos p'arlament'i*. (1918). 1918 ts'. 2 noembris skhdomis angarishi.
- zhordania, n. (1990). *chemi ts'arsuli*. tbilisi: gamomtsemloba „sarangi“.
- tsinadze, z. (2013-2014). dampudznebeli k'rebis saarchevno debuleba. *zhurn. „kartuli ts'qarotmtsodneoba“, XV-XVI*. tbilisi: gamomtsemloba „universal“.
- chit'aia, d. (2006). *apkhazetis sak'itkhi sakartvelos p'irvel resp'ublik'ashi. apkhazetis sakhalkho sabch'o*. tbilisi: p'oligrapiuli tsent'ri „bart'oni“.
- jagunava, p'. (2017/2018). zhurnal National Geographic ori st'at'ia sakartvelos shesakheb (1918 ts'lis okt'ombris da 1919 ts'lis noembris nomrebi). *zhurn. „kartuli ts'qarotmtsodneoba“. XIX/XX*. tbilisi: gamomtsemloba „meridiani“.

jonsi, s. (2019). demok'rat'iis pormireba sakartveloshi: 1918-1921. *k'rebulshi - sakartvelos demok'rat'iuli resp'ublik'is gaxseneba 100 ts'lis shemdeg - modeli evrop'istvis?* tbilisi: tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

jojua, d. (2010-2013). 1918 ts'lis 24 ivnisis gadat'rialeba sakartveloshi da misi gavlena kveqnis saertashoriso mdgomareobaze. *k'rebulshi - zurab p'ap'askiri - 60*. tbilisi: sokhumis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba.

Skinner, P. (2014). *Georgia. The Land Below the Caspian*, Narikala Publications, New-York-London-Tbilisi.

Bor'ba za pobedu sovetsoj vlasti v Gruzii. Dokumenty i materialy (1958). Tbilisi: Gosudarstvennoe izdatel'stvo „Sabchota Sakartvelo“.

Periodical press

ertoba, (1918). *gazeti „ertoba“*. 1918 ts'., 26 ivnisi. tbilisi.

ertoba, (1919). *gazeti „ertoba“*. 1919 ts'., 22 ianvari. tbilisi.

ertoba, (1919). *gazeti „ertoba“*. 1919 ts'.15 ianvari; 12 tebervali. tbilisi.

ertoba, (1919). *gazeti „ertoba“*. 1919 ts'., 18 tebervali. tbilisi.

ertoba, (1919). *gazeti „ertoba“*. 1919 ts'., 22 tebervali. tbilisi.

sakartvelo, (1917). *gazeti „sakartvelo“*. 1917 ts'., 24 noemberi. tbilisi.

sakartvelo, (1919). *gazeti „sakartvelo“*. 1919, 15, 18, 20, 21 tebervali. tbilisi.

sakartvelo, (1919). *gazeti „sakartvelo“*. 1919 ts'., 12 mart'i. tbilisi.

sakartvelos resp'ublik'a, (1919). *gazeti „sakartvelos resp'ublik'a“*. 1919 ts'., 15, 30 ianvari. tbilisi.

sakhalkho sakme, (1919). *gazeti „sakhalkho sakme“*. 1919 ts'., 2, 10, 15, 21 tebervali. tbilisi.

sakhalkho sakme, (1919). *gazeti „sakhalkho sakme“*. 1919 ts'., 9 mart'i. tbilisi..

shroma, (1919). *gazeti „shroma“*. 1919 ts'., 24 ianvari. tbilisi.

shroma, (1919). *gazeti „shroma“*. 1919 ts'., 8 tebervali. tbilisi.

chveni kveqana, (1919). *gazeti „chveni kveqana“*. 1919 ts'., 9, 18 tebervali. kutaisi.

„National Geographic“, (1918). Oktober.

Archive

sakartvelos erovnuli arkivi. saist'orio tsent'raluri arkivi. pondi 1834, anats'. 1, sakme 60; 76; 118.

sakartvelos erovnuli arkivi. saist'orio tsent'raluri arkivi. pondi 1834, anats'. 2, sakme 17).

Internet resources

sakartvelos organuli k'anoni mokalaketa p'olit'ik'uri gaertianebebis shesakheb.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28324?publication=35> (ts'vdomis tarighi: 27. 06. 2021)

p'olit'ik'uri rek'lama da misi gavlena archevnebsa da mediaze analizi da rek'omendatsiebi.
<http://www.cec.gov.ge/uploads/other/17/17172.pdf> (ts'vdomis tarighi: 25. 06. 2021).

http://www.parliament.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=184